

ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

«Οι Προκλήσεις και ο Ρόλος των

Κοινωνικών Λειτουργών στο Σύγχρονο Σχολείο»

Πέμπτη 4 Δεκεμβρίου 2025

Κοινωνική εργασία με ομάδες: η συμβολή της στη διαμόρφωση του συναισθηματικού κλίματος στο σχολείο

Ειρήνη Κατσαμά
Αν. Καθηγήτρια ΔΠΘ

Σκοπός της παρουσίασης

- Αναδεικνύει τη σημασία της κοινωνικής εργασίας με ομάδες για τη σχολική κοινότητα
- Εστιάζει στις δεξιότητες που καλλιεργούνται στα άτομα μέσα από την συμμετοχή σε ομάδες
- Συνδέει τα οφέλη της συμμετοχής σε ομάδες με το θετικό και συμπεριληπτικό σχολικό κλίμα.

Ομάδα

Η ομαδική δουλειά είναι ένα από τα ζητούμενα της εποχής μας, ως εκ τούτου, η οργάνωση της νέας γνώσης και της εμπειρίας για την κοινωνική εργασία με ομάδες στα σχολεία είναι απαραίτητη καθώς δίνει ένα σύγχρονο νόημα στις νέες συνθήκες ζωής.

Σε έναν ολοένα και πιο αποπροσωποποιημένο κόσμο, ο σχηματισμός/η δημιουργία μιας ομάδας στην οποία τα μέλη της αλληλεπιδρούν, επικοινωνούν, υποστηρίζουν, αμφισβητούν, κατανοούν, εκτιμούν, σέβονται το ένα το άλλο, χρειάζεται σήμερα περισσότερο από ποτέ.

Ομάδα

Όσοι και όσες συμμετέχουμε σε ομάδες ανεξάρτητα από τον στόχο τους, είτε ως μέλη, είτε ως συντονιστές, ή συντονίστριες, έχουμε βιώσει την μετασχηματική εμπειρία της συλλογικότητας.

Πώς δηλαδή, μπορεί να πραγματοποιείται η ατομική ανάπτυξη μέσα σε συλλογικά πλαίσια και ποια μπορεί να είναι η επανορθωτική δύναμη της ομάδας.

Ως εκ τούτου στόχος των ομάδων, είναι τόσο η ατομική ανάπτυξη όσο και η κοινωνική σύνδεση – έννοιες αλληλένδετες και αλληλεξαρτώμενες.

Κοινωνική σύνδεση

Η κοινωνική σύνδεση είναι το αίσθημα **του ανήκειν** και ο δεσμός που μπορεί να αισθάνεται ένα άτομο προς άλλους ανθρώπους, ή ομάδες.

Τα οφέλη της κοινωνικής σύνδεσης είναι πάρα πολλά:

- Σημαντική για την ψυχική και σωματική υγεία
- Υποστηρίζει την ψυχική ανθεκτικότητα και την ικανότητα διαχείρισης καταστάσεων
- Διαδραματίζει καίριο ρόλο στη σχολική επιτυχία (ΠΟΥ, 2014).

Η σημασία της ομάδας

Η ανάγκη για σύνδεση και επικοινωνία είναι ισόβια, σύμφωνα με τις αντίστοιχες θεωρίες, και στο πλαίσιο της ομάδας τα μέλη μαθαίνουν τρόπους λειτουργικής επικοινωνίας.

- ✘ Κατανοούν την σημασία αναγνώρισης, έκφρασης, μοιράσματος συναισθημάτων,
- ✘ Λαμβάνουν από κοινού αποφάσεις,
- ✘ Επιλύουν συγκρούσεις και διαφωνίες
- ✘ Εκπαιδεύονται στην κριτική σκέψη και στη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων,
- ✘ Γνωρίζονται μεταξύ τους με έναν διαφορετικό τρόπο ο οποίος δίνει χώρο στα ίδια τα μέλη να είναι ο εαυτός τους πέρα από την σχολική ιδιότητα και την επίδοση στα μαθήματα.
- ✘ Οι ευκαιρίες που παρέχονται για αυτοέκφραση και για δοκιμή και κατάκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων έχουν ευεργετική επίδραση στην αυτοεκτίμηση των μελών και στην ικανοποίηση της συναναστροφής με τους άλλους προσφέροντας φιλία, αμοιβαία υποστήριξη και σχέσεις, που αντισταθμίζουν την απομόνωση και τη μοναξιά (Κατσαμά, 2024).

Ευημερία στο σχολείο

Παράγοντες κινδύνου	Προστατευτικοί παράγοντες
Εκφοβισμός	Σύνδεση/ αίσθημα ανήκειν
Απόρριψη από συνομηλίκους	Θετικό σχολικό κλίμα
Ανεπαρκής διαχείριση της συμπεριφοράς	Θετική σχέση με συνομηλίκους
Σχολική αποτυχία	Αναγνώριση επιτευγμάτων
Συχνές αλλαγές σχολείων	Σχολικοί Κανόνες
Συναισθηματική απομάκρυνση γονέα/ φροντιστή	Ενεργή συμμετοχή στη μάθηση
Στερεότυπα λόγω φύλου	Θετική διαχείριση της συμπεριφοράς
Ρατσισμός	Θετικές σχέσεις

Κοινωνική εργασία με ομάδες

Η κοινωνική εργασία με ομάδες στο σχολείο αποτελεί έναν από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους για να ενισχυθεί θετικά το συναισθηματικό σχολικό κλίμα.

Το σχολικό κλίμα δεν αφορά μόνο τους κανόνες, ή τους τρόπους οργάνωσης του σχολείου, αλλά το σύνολο των σχέσεων, των αξιών, της αίσθησης ασφάλειας και της συνεργασίας μεταξύ μαθητών και μαθητριών, εκπαιδευτικών και ευρύτερης κοινότητας.

Σχολικό κλίμα

- Το σχολικό κλίμα αναφέρεται στην ποιότητα και τον χαρακτήρα του σχολικού γίνεσθαι. Βασίζεται σε πρότυπα εμπειριών της σχολικής ζωής και αντανακλά κανόνες, στόχους, αξίες, διαπροσωπικές σχέσεις, πρακτικές διδασκαλίας, μάθησης, ηγεσίας και οργανωτικές δομές (Marchante, M., Coelho, V. A., & Romão, A. M. 2022, Espelage, D. L., & Hong, J. S., 2019, National School Climate Council, 2007).
- Πρόκειται για την ποιότητα και τη συχνότητα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ενηλίκων και των μαθητών/τριών και την επικρατούσα ατμόσφαιρα του σχολικού περιβάλλοντος η οποία χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία της κοινωνικής συμβίωσης των μελών ως κοινωνικής ομάδας.
- Η ατμόσφαιρα αυτή (φιλική, εχθρική, θετική, αρνητική) που επικρατεί σε κάθε σχολείο έχει άμεση σχέση με τους/τις εμπλεκόμενους/ες σε αυτή, αλλά και καθοριστική επίδραση στις στάσεις, τα συναισθήματα, την παραγωγικότητα και την επίτευξη στόχων, την ανάπτυξη ή την ενίσχυση συμπεριφορών που πιθανά συνδέονται με την βία και τον εκφοβισμό (Aldridge, J. M., McChesney, K., & Afari, E. 2018) .

Το κλίμα στη σχολική τάξη δημιουργείται από:

Την αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών με τους/τις εκπαιδευτικούς και αποτελείται από:

- σκέψεις,
- απόψεις,
- συναισθήματα,
- αξίες και επιδρά
- στη δημιουργικότητα, την αυτοαντίληψη και την επίδοση των μαθητών και μαθητριών (Αρτινοπούλου και συν., 2023).

Το συναισθηματικό-σχολικό κλίμα παραμένει σημαντικός παράγοντας μάθησης και εξέλιξης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, και, ως εκ τούτου, αλληλεπιδρά καίρια με τη λειτουργία των ομάδων (Κατσαμά, 2024).

Διαστάσεις του σχολικού κλίματος

Στη βιβλιογραφία (Espelage, & Hong, 2019, Kapari & Stavrou, 2010), επισημαίνονται οι βασικές διαστάσεις του σχολικού κλίματος:

- Αίσθημα δικαιοσύνης, αν αισθάνονται οι μαθητές ότι επικρατεί κλίμα ίσης μεταχείρισης, κοινής τήρησης των κανόνων του σχολείου για όλους αλλά και η επιβολή της ίδιας κλίμακας κυρώσεων για οποιονδήποτε μαθητή.
- Αίσθημα «ανήκειν», συνδέεται με τις επιθυμίες, το ενδιαφέρον των μαθητών για όσα συμβαίνουν στο σχολείο αλλά και την συμμετοχή τους.
- Αίσθημα ύπαρξης αυταρχισμού, μια έννοια που συνδέεται με τον τρόπο επιβολής των κανόνων από τους εκπαιδευτικούς και τον διευθυντή.
- Η διάσταση του φόβου για περιστατικά βίας, όπου εξετάζεται ο βαθμός ανάπτυξης αισθημάτων ανασφάλειας εντός ή γύρω του σχολείου.
- Η πειθαρχία, που αφορά στην εφαρμογή των κανόνων.

Σχολικό κλίμα

Μελέτες έχουν δείξει ότι το θετικό συναισθηματικό κλίμα στο σχολείο και την τάξη, περιορίζει τις αρνητικές και επιθετικές ενέργειες μεταξύ των συμμαθητών/τριών, καθώς παράγοντες όπως:

- Η έμφαση στα ενδιαφέροντά τους,
- Η ενθάρρυνση για διαπροσωπική επικοινωνία και συνεργασία μέσα στη τάξη,
- Η απόδοση θετικής αξίας σε όλους/ες,
- Η θέσπιση ξεκάθαρων κανόνων.

Ενισχύουν το θετικό συναισθηματικό κλίμα(Μόττη-Στεφανίδη, Φ., & Τσέργας, Ν.,2000).

Καλλιέργεια δεξιοτήτων μέσα από την συμμετοχή σε ομάδες και η συμβολή στη διαμόρφωση θετικού σχολικού κλίματος

Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής

Η ομάδα βοηθά τα μέλη να αναπτύξουν ισχυρές κοινωνικές δεξιότητες: συνεργασία, ενσυναίσθηση, αλληλοϋποστήριξη. Όταν οι μαθητές/τριες νιώθουν μέλη μιας υποστηρικτικής ομάδας, το σχολείο βιώνεται ως ασφαλής και φιλόξενος χώρος.

Μείωση αποκλεισμού και περιθωριοποίησης

Σε ομάδες μπορούν να εντοπιστούν και να υποστηριχθούν μαθητές/τριες που βιώνουν δυσκολίες (π.χ. κοινωνική απομόνωση, προβλήματα συμπεριφοράς, διαφορετικότητα). Η συμμετοχή σε μια ομάδα μειώνει τη μοναξιά και ενισχύει την αίσθηση του «ανήκειν», το οποίο αποτελεί βασικό παράγοντα για θετικό σχολικό κλίμα.

Πρόληψη και αντιμετώπιση συγκρούσεων & εκφοβισμού

Οι ομαδικές παρεμβάσεις – όπως ομάδες προσωπικής ανάπτυξης, ομάδες διαμεσολάβησης – βοηθούν τους μαθητές να διαχειρίζονται συγκρούσεις εποικοδομητικά.

Ενίσχυση δεξιοτήτων

Ενδυνάμωση μαθητών/τριών και ανάπτυξη μιας κουλτούρας σεβασμού στα δικαιώματα

Μέσα από συλλογικές διαδικασίες:

- οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να εκφράζουν άποψη,
- να παίρνουν αποφάσεις,
- να αναλαμβάνουν ευθύνες.

Αυτό ενισχύει τη δημοκρατικότητα και τη συμμετοχή στην καθημερινή σχολική ζωή (School Social Work Association of America, 2003).

Ενίσχυση δεξιοτήτων

Βελτίωση επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών – μαθητών

Οι κοινωνικοί λειτουργοί δουλεύοντας με τις ομάδες δημιουργούμε γέφυρες μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας. Η βελτίωση της επικοινωνίας ενισχύει το αίσθημα εμπιστοσύνης και την συνεργατικότητα.

Υποστήριξη της ψυχικής ανθεκτικότητας

Σε ατομικό επίπεδο:

η ικανότητα εντοπισμού, έκφρασης και διαχείρισης των συναισθημάτων

η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων,

η αίσθηση αυτοαποτελεσματικότητας,

η αυτοεκτίμηση,

η αίσθηση ότι η ζωή έχει σκοπό και νόημα και

η πεποίθηση ότι το άτομο έχει ενεργό ρόλο στην διαμόρφωση της ζωής του (Luthar et al., 2003)

Θετικό σχολικό κλίμα

Και όλα αυτά συμβάλλουν ουσιαστικά στη δημιουργία ενός θετικού, συμπεριληπτικού και υποστηρικτικού σχολικού κλίματος.

Το θετικό σχολικό κλίμα προϋποθέτει:

- ✘ ισότητα,
- ✘ δικαιοσύνη,
- ✘ ασφάλεια,
- ✘ συμμετοχικότητα,
- ✘ οριοθέτηση,
- ✘ θετική στάση για το σχολείο
- ✘ επένδυση στη σχολική διαδικασία

Παράγοντες που ενισχύουν το θετικό κλίμα

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΜΑΘΗΤΕΣ - ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ
Συνεργασία	Δικαιοσύνη αναφορικά με τους κανόνες και τις κυρώσεις
Επιβράβευση -Ενθάρρυνση	Τήρηση των από κοινού συμφωνημένων κανόνων
Ενσυναίσθηση	Αίσθημα ανήκειν στην παρέα, την τάξη, το σχολείο
Εμπιστοσύνη	Εμπιστοσύνη και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων
Επικοινωνία	Ανάγκη για αίσθημα ελευθερίας
	<i>Ποιοτική έρευνα σε 17 άτομα μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς, 12/24, ΠΜΣ ΔΠΘ</i>

Δημιουργία ομάδων

Δυσκολίες υπάρχουν πάντα

VS

Πρωτοβουλία

Όραμα

Επιμονή

Δέσμευση

Μελέτη (βιβλιογραφία και νομοθεσία)

Βιβλιογραφία

Αρτινοπούλου, Β., Μπάμπαλης, Θ., Τσώλη, Κ. & Νικολόπουλος, Β. (2023). *Σχολικός εκφοβισμός. Θεωρία,*

έρευνα και πρακτικές. Αθήνα: Διάδραση.

Aldridge, J. M., McChesney, K., & Afari, E. (2018). Relationships between school climate, bullying and delinquent behaviours. *Learning Environments Research*, 21, 153-172.

Cahill, H., Beadle, S., Farrelly, A., Forster, R., & Smith, K. (2014). Building resilience in children and young people. *Youth Research Centre, Melbourne Graduate School of Education, University of Malbourn*, 16-21.

Espelage, D. L., & Hong, J. S. (2019). School climate, bullying, and school violence.

Kapari, K. D., & Stavrou, P. D. (2010). School predictors of bullying and victimization in middle school: Results from a pilot study.

Κατσαμά, Ε. (2024). Κοινωνική Εργασία με Ομάδες στην Εκπαίδευση. Αθήνα. Τόπος.

Luthar, S. S., & Zelazo, L. B. (2003). Research on resilience: An integrative review. *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities*, 2, 510-549.

Marchante, M., Coelho, V. A., & Romão, A. M. (2022). The influence of school climate in bullying and victimization behaviors during middle school transition. *Contemporary Educational Psychology*, 71, 102111.

McAdams, E. & Lang, P. (2009). *Appreciative Work in Schools-Generating future communities.* UK: KingshamPress.

Μόττη-Στεφανίδη, Φ., & Τσέργας, Ν. (2000). Όταν τα πράγματα στο σχολείο αγριεύουν.

National School Climate Council (2007). *The School Climate Challenge: Narrowing the Gap Between School Climate Research and School Climate Policy, Practice Guidelines and Teacher Education Policy.*

Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying.* London: Kingsley.

Weare, K., & Nind, M. (2014). Promoting mental health and wellbeing in schools. *Wellbeing: A Complete Reference Guide*, 1-48.

Ευχαριστώ